

Armut her zaman dibine mi düşer?

Sosyal medyada ve bazı yayın organlarında dolaşan son kayıtlar, beni kuşaklararası değer aktarımı üzerinde düşünmeye ve okumaya yöneltti. Hani derler ya, “armut dibine düşer.” Bir kaç gündür, bu atasözünün her zaman doğru olup olmadığını, armudun dibine düşmesini kolaylaştırıcı ve engelleyici faktörlerin neler olduğunu düşünüyorum. Acaba diyorum, çocuklardan birinin olsun, “Hayır, bu yapılanlar doğru değil, benim ahlaki değerlerime uymuyor” demesi mümkün müydü?

Araştırmalar, kişisel değerlerin oluşumuna çok sayıda faktörün etki ettiğini söylüyor. Anne babanın etkisi bu faktörlerden yalnızca biri. Bunun dışında, toplumsal, sınıfsal, kültürel, dönemsel çok faktör var. Öte yandan bir çok anne baba, çocuklarının kendi değerlerinden farklı değerler benimsemesinden endişe duyuyor. Çocuk doğurup doğurmamak konusunda kendimle hesaplaşırken benim de kafamı en çok kurcalayan sorulardan biri, “Çocuğum benimkilere çok aykırı değerler benimsese de onu kabul edip sevebilecek miyim?” sorusuydu. Kendimi, kabul edemeyeceğim kadar uzak düşmeyeceğimize ikna ettim de doğurmaya karar verebilirdim. Peki ebeveynler, çocuklarının değerlerinin kendi değerleriyle benzeşmesi için ne yapabilirler? Bu konuda yapılmış araştırma sayısı fazla değil. Yapılan araştırmalarda göze çarpan iki temel faktör var. Bunlardan ilki ebeveynlik tutumları, ikincisi de anne babanın değerlerinin çocuk tarafından anlaşılmış olup olmadığı.

Aslında ebeveynlik tutumları da büyük ölçüde değerler tarafından belirleniyor, ama bunu şimdilik bir kenara bırakalım. Ebeveynlik tutumlarını incelerken değerlendirilen etkenlerden biri, ebeveyn ile çocukları arasındaki ilişkinin sıcaklığı. Bu ilişki ne kadar sıcak olursa, çocuğun ebeveynlerinin değerlerini benimsemesi olasılığı da o kadar yüksek oluyor. Bir diğer etken ise benimsenen disiplin yaklaşımı, yani ebeveynin çocuğunu nasıl yönlendirdiği. Baskıcı ve müdahaleci disiplin yöntemleriyle, değerlerin aktarımı arasında ters yönlü bir ilişki olduğu bulunmuş. Yani ebeveyn çocuğa karşı ne kadar baskıcı ve sert davranırsa, değerlerinin çocuk tarafından

benimsenmesi olasılığı o kadar düşüyor. Araştırmacılar burada, çocuğun ebeveyn değerlerine uygun davranması ile bu değerleri benimsemiş olmasının farklı olduğunu söylüyorlar. Çocuğun, baskıcı bir ebeveynin değerlerine uygun davranması, bu değerleri benimsemiş ve içselleştirmiş olmasını gerektirmiyor. Değerler içselleşmemişse, çocuk kontrol edilmediğini düşündüğü anda, bu değerlere aykırı davranışlar sergileyebiliyor. Fazla müdahaleci olmayan, açıklamalarla yol gösteren ebeveynlerin değerlerinin çocukları tarafından içselleştirilmesi daha yüksek bir olasılık.

Çocuğun ebeveynlerinin değerlerini doğru anlaması ise, mesajların ne kadar net ve tutarlı olarak iletildiğiyle ilişkili. Ebeveynin sözel olarak ifade ettiği değerler ile davranışları arasındaki tutarlılık, bu mesajların doğru algılanmasında belirleyici etken oluyor.

Özetle çocukların, davranışları ile sözleri arasında tutarlılık olan, kendileriyle sıcak bir ilişki kuran, sevecen ve yol gösterici bir disiplin anlayışına sahip anne babaların değerlerini benimseme ve içselleştirmelerinin olasılığı daha yüksek.

Bu sonuçlar ışığında baştaki soruma dönelim. Kamusal alanda, son derece baskıcı bir kişilikle karşı karşıya olduğumuz çok açık. Davranış ve mesajlar arasında bir tutarlılık bulmak çok güç. Evdeki tutumların, kamusal alandaki tutumlardan çok farklı olmasını beklemek için de hiç bir neden yok. O zaman niçin çocuklardan hiç biri karşı çıkmadı? Niçin ailenin bütün üyeleri bu oyuna katıldı? Belki de neden ortada sahip olunan, aktarılmaya çalışılan ve karşı çıkılabilecek hiç bir değer olmamasıdır. Ne dersiniz?

